

COVID-19 პანდემიით გამოწვეული ტენდენციები და საქართველოს შესაძლებლობები გლობალურ მიწოდებათა ჯაჭვში ინტეგრირებისათვის

ღალი ხიხაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

COVID-19-ის პანდემია გლობალური კრიზისის განვითარების თვალსაზრისით მსოფლიოსათვის ისტორიული და უპრეცედენტო მოვლენაა. COVID-19 პანდემიამ მწვავე ზიანი მიაყენა მსოფლიო ეკონომიკასა და გლობალურ ბიზნესს, მათ შორის საქართველოს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებს, როგორიცაა ევროკავშირი, აზერბაიჯანი, თურქეთი, ჩინეთი, რუსეთი, უკრაინა, და სხვ. COVID-19 პანდემიით გამოწვეულმა ეკონომიკურმა კრიზისმა და ზიანმა (დღეისათვის შეუფასებელი, დაუთვლელია ზარალის ოდენობა და დანახარჯები), როგორც გლობალურ ეკონომიკაში, ასევე საქართველოში ეკონომიკური აქტივობის მკვეთრი შენელება და ბოლო წლების პოზიტიური შედეგების მინიმუმადე შემცირება გამოიწვია. ამასთან საქართველოს შესუსტებულმა საგარეო მოთხოვნამ და პანდემიის თანმდევმა შოკმა ადგილობრივ დონეზე მომსახურების სექტორის, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციებისა და წმინდა ექსპორტისა და იმპორტის მასშტაბის შეზღუდვა გამოიწვია.

ამასთან ერთად COVID-19-ის გლობალურმა პანდემიამ ნათლად დაგვანახა, რომ თანამედროვე მსოფლიო მჭიდროდ ურთიერთდაკავშირებული და ინტეგრირებულია, რაც მიგვანიშნებს, რომ მსოფლიოში არსებული პრობლემები გლობალურ გადაწყვეტასა და ეფექტიან მართვას საჭიროებს.

მსოფლიოში რამდენიმე ქვეყანა (აშშ, გერმანია, საფრანგეთი, იაპონია და სხვა) აწარმოებს საკუთარი მოსახლეობისათვის საჭირო პროდუქტს და სერვისს, მაგრამ ქვეყნების უმრავლესობას ნაკლები წვდომა გააჩნია მედიკამენტებზე, სამედიცინო აპარატურაზე, სამომხმარებლო საქონელზე, ჯანდაცვისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან საქონელზე. ამდენად COVID-19-ის პანდემიის ზეწოლას განიცდიან გლობალური ეკონომიკები, ფინანსური ინსტიტუტები და მჭიდროდ დაკავშირებული ლოგისტიკური მიწოდებათა ჯაჭვები. სწორედ ზემოთაღნიშნული საკითხების კვლევასა და ანალიზს ეძღვნება წარმოდგენილი სამეცნიერო ნაშრომი, რომელიც პანდემიით გამოწვეული ტენდენციების საფუძველზე საქართველოს შესაძლებლობების წარმოჩენას ემსახურება გლობალურ მიწოდებათა ჯაჭვში ინტეგრირებისათვის.

საკვანო სიტყვები: COVID-19-ის პანდემია, ეკონომიკური კრიზისი, გლობალური მიწოდებათა ჯაჭვი, ციფრული ტექნოლოგიები, ელექტრონული კომერცია, ბიზნესმოდელები.

COVID-19-ის გლობალურმა პანდემიამ ნათლად დაგვანახა, რომ თანამედროვე მსოფლიო მჭიდროდ ურთიერთდაკავშირებული და ინტეგრირებულია, რაც მიგვანიშნებს, რომ მსოფლიოში არსებული პრობლემები გლობალურ გადაწყვეტასა და ეფექტიან მართვას საჭიროებს.

მსოფლიოში რამდენიმე ქვეყანა (აშშ, გერმანია, საფრანგეთი, იაპონია და სხვა) აწარმოებს საკუთარი მოსახლეობისათვის საჭირო პროდუქტს და სერვისს, მაგრამ ქვეყნების უმრავლესობას ნაკლები წვდომა გააჩნია მედიკამენტებზე, სამედიცინო აპარატურაზე, სამომხმარებლო საქონელზე, ჯანდაცვისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან საქონელზე. ამდენად COVID-19-ის პანდემიის ზეწოლას განიცდიან გლობალური ეკონომიკები, ფინანსური ინსტიტუტები და მჭიდროდ დაკავშირებული ლოგისტიკური მიწოდებათა ჯაჭვები. სწორედ ზემოთაღნიშნული საკითხების კვლევასა და ანალიზს ეძღვნება წარმოდგენილი სამეცნიერო ნაშრომი, რომელიც პანდემიით გამოწვეული ტენდენციების საფუძველზე საქართველოს შესაძლებლობების წარმოჩენას ემსახურება გლობალურ მიწოდებათა ჯაჭვში ინტეგრირებისათვის.

მიუხედავად გლობალური ეკონომიკური კრიზისა პანდემიით განპირობებული გამოწვევები და სირთულეები შეიძლება გადაიქცეს რეალურ შესაძლებლობებად და განვითარების დამაჩქარებლად ბაზარზე არსებული ჩავარდნების სათანადოდ მართვის გზით. ქვეყნებს ეძლევათ

ახალი შესაძლებლობები, რათა პირველი შემსრულებლები გახდნენ ბიზნესის კეთების კუთხით და არსებული ეკონომიკური მდგომარეობის მოდერნიზების თვალსაზრისით-რეფორმატორები, ამასთან ყურადღების ცენტრში მოაქციონ მანამდე უგულველყოფილი აქტუალური საკითხები.

ექსპერტებისა და მეცნიერ მკვლევარების შეფასებების თანახმად თუ ვიმსჯელებთ COVID-19-ის პანდემიით გამოწვეულმა პრობლემებმა მთელ რიგ ტენდენციებს ჩაუყარა საფუძველი, რომლებიც ეკონომიკური ზრდის ახალ შესაძლებლობებს გვთავაზობს. პანდემიის მახასიათებლებმა, ისე მასშტაბმა და მასზე გლობალურმა რეაგირებამ ეკონომიკასა და ბიზნესზე გავლენა არა მხოლოდ კრიზისის პერიოდში მოახდინა, არამედ, სავარაუდოდ, გრძელვადიან პერსპექტივაში გავლენას იქონიებს გლობალური ეკონომიკაზეც, შესაბამისად შეცვლის ჩვეულ მიდგომებსა და კანონზომიერებებს. ეს ცვლილებები ხელს შეუწყობს ახალი ლიდერების – ბიზნესებისა და ეკონომიკის პრიორიტეტული დარგების გამოვლენას, რომლებიც ყველაზე უკეთ შეძლებენ მოერგონ ახალ გარემოებებსა და ბიზნესის შეცვლილ მოთხოვნებს დააკმაყოფილებენ. საქართველოს შემთხვევაში ორი ტენდენციაა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი:

1) გლობალური მიწოდების ლოგისტიკურ ჯაჭვებში ცვლილებებისადმი ადაპტირება და ეფექტიანი ინტეგრირება. COVID-19 -ის პანდემიამ გამოაშკარავა მიწოდების გლობალური ჯაჭვების დიდი სიძნელეები და უნარები გადარჩენ საერთაშორისო ბაზრის რღვევის პირობებში. ჩინეთში ძირითადი საწარმოო ცენტრების ადრეულმა დახურვამ, მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნები, რომელიც უპირატესობას არა ერთ-ცენტრიან გლობალური მიწოდების მოდელს, არამედ ნაწილობრივ ან სრულად მდგრად რეგიონულ მიწოდების ცენტრებს ანიჭებს. რეგიონალიზაციის ხარისხი და ამ მოდელზე გადასვლის ვადა სფეროების მიხედვით სხვადასხვაგვარი იქნება. ინდუსტრიებმა, რომლებსაც უფრო გრძელი საწარმოო დრო აქვთ, შეიძლება ჩინეთის გარდა აირჩიონ კიდევ ერთი რეგიონული ცენტრი—"ჩინეთი +1" სტრატეგია, ხოლო სხვა, უფრო "კვანძოვანი" (ნოდალური) ინდუსტრიები, რომლებისთვის ბაზართან სიახლოვე მნიშვნელოვანია, სავარაუდოდ უფრო მეტ, მცირე ზომის რეგიონულ ცენტრებზე გააკეთებენ აქცენტს. თანამდევმა შედეგებმა ბიზნესსა და განსაკუთრებით ინდუსტრიაში, გამოავლინა ჩინეთის ბაზარზე გლობალური დამოკიდებულების მასშტაბი და რისკი, რომელიც თან სდევს მომწოდებლებისა და აქტივების კონცენტრირებას ერთ გეოგრაფიულ არეალში. ამის გამოვლენამ, შეერთებულ შტატებსა და ჩინეთს შორის სავაჭრო დამაბულობის მოსალოდნელ საფრთხესთან ერთად, გლობალურ ბიზნესში აქამდე არნახული იმპულსი გამოიწვია, რომ ძირეულად მოხდეს მათი მიწოდების ჯაჭვების რესტრუქტურალიზაცია და უფრო დივერსიფიცირებულ, რეგიონულ, გამჭვირვალე მოდელზე გადაართვა, რომელიც შემოსავლის უზრუნველყოფას ხარჯების დაზოგვაზე მაღლა აყენებს. ინდუსტრიები, რომლებისთვის ბაზართან სიახლოვე მნიშვნელოვანია, სავარაუდოდ უფრო მეტ კონცენტრაციას, მცირე ზომის რეგიონულ ცენტრებზე გააკეთებენ.

მოხმარების ტენდენციების ცვლილება კიდევ უფრო შეუწყობს ხელს მიწოდების ჯაჭვის მოდერნიზებას. მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში ცნობილია სფეროები, რომლებმაც ჩინელ მომწოდებლებზე დამოკიდებულების გამო მწვავე ნეგატიური გავლენა განიცადეს, მაგალითად: ფარმაცევტული საშუალებების, სამედიცინო აღჭურვილობის, ქიმიური საშუალებების და პირადი ჰიგიენის საშუალებების სფეროები. მოსალოდნელია, რომ მათ მიერ წარმოებულ პროდუქციაზე პანდემიის შემდგომაც შენარჩუნდება მზარდი მოთხოვნა, ვინაიდან ჯანდაცვის დაწესებულებები, ბიზნესები და შინამეურნეოები შეეცდებიან შეინარჩუნონ მზადყოფნა შესაძლო მომავალი ეპიდემიისთვის. სავარაუდოა, ასევე გამკაცრდეს ეროვნული რეგულირება

ამ ინდუსტრიების მიმართ, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს აღნიშნული პროდუქციის მარაგებზე შუფერხებელი წვდომა საჭიროების შემთხვევაში.

ისეთი სფეროები, როგორიცაა ელექტრონული მოწყობილობების და პროგრამული უზრუნველყოფის წარმოება სარგებელს დისტანციური მუშაობის გაზრდილი ტენდენციიდან მიიღებენ. საპირისპიროდ, ისეთი დარგები, რომლებმაც მძიმე დარტყმა მიიღეს COVID19-ის პანდემიის გამო, მაგალითად ტურიზმი, მომსახურების სექტორი, სამშენებლო ბიზნესი, საავტომობილო და აეროკოსმოსური წარმოება, სავარაუდოდ კონსოლიდაციისკენ წავლენ, რაც თავის მხრივ გავლენას იქონიებს პოტენციურ საინვესტიციო სტრატეგიებსა და ბიზნეს ლოკაციის შერჩევაზე.

2) საქართველოსათვის მეორე მნიშვნელოვანი გასათვალისწინებელი შესაძლებლობა-ელექტრონული კომერციის, დისტანციური მუშაობისა და სხვა ციფრული ბიზნესმოდელების დანერგვაა, რადგანაც ბიზნესის მიერ კარანტინის პირობებთან ადაპტაციამ, ბევრი ისეთი ფუნქცია, რომელიც პირისპირ ხორციელდებოდა დისტანციურად ინტერნეტ სივრცეში გადაიტანა. ამ ცვლილებამ დრამატულად დააჩქარა ციფრულ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული ახალი ბიზნესმოდელების დანერგვა. ისეთმა ტენდენციებმა, როგორიცაა ელექტრონული კომერცია, დისტანციური მუშაობა, მობილ-ბანკით გადახდები, სახლში მიწოდების სერვისები (Volvo, Walt და სხვა), რომელმაც შექმნა შესაძლებლობები შემუშავდეს ახალი, დამატებითი ღირებულების შემქმნელი სერვისები. მოსალოდნელია, რომ COVID-თან დაკავშირებული შეზღუდვების შემსუბუქების და მოხსნის შედეგად, ზემოთაღნიშნული ტენდენციები შენელებს. მიუხედავად ამისა, ეს მიდგომები უფრო მნიშვნელოვან ადგილს შეინარჩუნებენ ეკონომიკის ფუნქციონირებაში, ვიდრე ეს პანდემიის დადგომამდე იყო. წინასწარი კლვევების მიხედვით, ელექტრონული კომერციის გავრცელება 2022 წლის ბოლოსთვის ორჯერ უფრო მეტი იქნება, ვიდრე ეს COVID-მდე პერიოდში იყო. გარდა ამისა, გამოკითხული ტოპ-მენეჯერების 50-დან 75%-მდე გეგმავს, რომ დასაქმებულებს მუდმივად შეუნარჩუნოს დისტანციურად მუშაობის არჩევანი.

ზემოაღნიშნული ტენდენციები საქართველომ ეკონომიკური მდგომარეობის აღდგენისა და მდგრადი განვითარების სტრატეგიის შემუშავებისას უნდა გაითვალისწინოს: პირველ რიგში, ორივე ტენდენცია მიგვანიშნებს, რომ აუცილებელია ყურადღება გავამახვილოთ გლობალურ მიწოდებათა ჯაჭვში ინტეგრაციაზე და ხელი შევუწყოთ ისეთი ბიზნესებისა და დარგების განვითარებას, რომლებიც კონკურენტუნარიანი იქნებიან საერთაშორისო ბაზრებზე.

ზოგიერთი ქვეყნები, COVID-ზე რეაგირებას ადგილობრივი ინდუსტრიისკენ შემობრუნებით და იზოლირებით რეაგირებს, ეს სტრატეგია ნაკლებად სავარაუდოა, რომ მომგებიანი იყოს საქართველოსთვის, რადგანაც დღეს საქართველოს არ გააჩნია ძლიერი ინდუსტრიული და ტექნოლოგიური ბაზა, რაც ქვეყანას საშუალებას მისცემდა ესარგებლა იზოლაციონიზმით და ავტონომიური მიდგომით. პირიქით, საქართველომ მაქსიმალურად უნდა იმობრაოს გლობალური ინტეგრაციისკენ, რათა გამოიყენოს ის შესაძლებლობები რასაც ინოვაციური ტექნოლოგიების გადაცემის პროცესი, ბაზრებზე გაზრდილი წვდომა და სტრატეგიული ალიანსები გვთავაზობს. მოსალოდნელი ცვლილებები მიწოდების ჯაჭვებში და ბიზნესის ციფრული კომუნიკაციები, ქართულ კომპანიებს გლობალურ ბაზრებთან წვდომასა და ინტეგრაციას გაუადვილებს.

საქართველოს, მის მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით, გააჩნია რიგი უპირატესობებისა, კერძოდ: გეოპოლიტიკური მდებარეობა, ბიზნესის კეთების სიმარტივე, გამჭვირვალე და ლიბერალური საგადასახადო სისტემა, მრავალრიცხოვანი საერთაშორისო ხელშეკრულებები თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ(ევროკავშირთან, ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციის

ქვეყნებთან, ჩინეთთან, თურქეთთან, რუსეთთან და სხვა სავაჭრო პარტნიორებთან), COVID-ზე წარმატებული რეაგირება, რაც მას აძლევს შესაძლებლობას გახდეს რეგიონული საინვესტიციო და ლოგისტიკური ჰაბი. ეს ის შესაძლებლობები და უპირატესობებია, რომლებიც საქართველომ ეკონომიკის განვითარებისა და პროგრესისათვის უნდა გამოიყენოს.

გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში ინტეგრაციის გაღრმავებას საქართველოს ეკონომიკისთვის, გარდა მოკლევადიანი აღდგენის შესაძლებლობისა, გრძელვადიანი სარგებელიც გააჩნია. ქვეყნის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა პროდუქტიულობის გაზრდის მიზნით ადგილობრივ ინდუსტრიაში ინოვაციების გამოყენება და განვითარებაა, რაც ადგილობრივ, რეგიონულ და გლობალურ ბაზრებზე კონკურენტუნარიანობის გაზრდის საშუალებას იძლევა და არსებითია ქვეყნის მდგრადი განვითარებისთვის.

ქართული კომპანიების კონცენტრაცია მხოლოდ ადგილობრივი მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე, ინოვაციების ფართომასშტაბიანად დანერგვის ერთ-ერთი ხელშემშლელი ფაქტორია: კერძოდ, მცირერიცხოვანი მოსახლეობა-(2020 წლის სტატისტიკური მონაცემებით-3 716 000 ადამიანი), მინიმალური ბაზრის ტევადობა, მომხმარებელთა დაბალი მყიდველუნარიანობა და სხვა). მსგავსი მდგომარეობა არ უბიძგებს ბიზნეს კომპანიებს ინოვაციებისა და ძირეული ინვესტიციების განხორციელებისკენ, არამედ ისინი მათთვის კარგად ნაცნობი და შეზღუდული ბაზრისთვის, ნაკლებად კონკურენტული პროდუქციის შეთავაზებით შემოიფარგლებიან. შედეგად, ადგილობრივი ბიზნესებისთვის რთულია რეგიონული და საერთაშორისო ბაზრებზე კონკურენციაში ჩართვა, რაც თავის მხრივ, მათი ადგილობრივ ბაზარზე დამკვიდრებასა და შენარჩუნებას იწვევს.

ადგილობრივ ბაზარზე დამოკიდებული ეკონომიკური პოლიტიკა და სტაგნაცია ზღუდავს საქართველოს გრძელვადიანი განვითარების პერსპექტივებს. გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში შეღწევა გამოიწვევს ადგილობრივ ბაზარზე უფრო დახვეწილ პროდუქციაზე და ტექნოლოგიებზე მოთხოვნის ფორმირებას, რაც თავის მხრივ არსებულ უარყოფით დამოკიდებულებას დაარღვევს და საქართველოს გრძელვადიანი განვითარების სტრატეგიას გაამყარებს. გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში წარმატებული ინტეგრაციისთვის აუცილებელია ისეთ დარგებზე კონცენტრირება, რომლებშიც საქართველო ბუნებრივად მაღალკონკურენტულია. ინტეგრაციაზე ქვეყნების კონკურენცია ძალზედ მაღალი იქნება და მიუხედავად COVID-ის შემდგომ მიწოდების ჯაჭვებში ცვლილებებისა, მათში წარმატებული ინტეგრაციისთვის საჭირო ნაბიჯები და ძალისხმევა უცვლელი რჩება. კომპანიები კვლავ ისეთ ლოკაციებს შეარჩევენ, რომლებიც დიდ ბაზრებთან არიან ახლოს, სადაც ხელმისაწვდომია დიდი რაოდენობით მაღალინტელექტუალური ადამიანური რესურსები და სადაც მოქმედებს ლიბერალური საგადასახადო და სავაჭრო რეჟიმი. შესაბამისად, უკვე ნაცადი ინდუსტრიული ცენტრები, როგორიცაა მაგალითად მექსიკა, ბრაზილია, ინდოეთი, ინდონეზია და სხვა. ბევრისთვის კვლავ პირველ პრიორიტეტად დარჩება. საიმედო ლოგისტიკა, ციფრული კომუნიკაციების მაღალი დონე და გამჭვირვალე მმართველობა კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას შეიძენს, ვინაიდან კომპანიები შეეცდებიან მიწოდების ჯაჭვების სრული ციკლი მაქსიმალურად გამჭვირვალე გახადონ.

საერთაშორისო ბაზრებზე დივერსიფიკაცია და ეკონომიკური ზრდის ახალი შესაძლებლობების მოპოვება, საუკეთესო ეკონომიკურ გარემოშიც კი, საკმაოდ რთული პროცესია. საქართველომ აქცენტი პრიორიტეტული სექტორების ხელშეწყობაზე უნდა გააკეთოს და ამასთან მაქსიმალურად თანაბარი თამაშის წესები შეინარჩუნოს ყველა დარგისთვის. ის მაღალპოტენციური

დარგები, რომელთა საშუალებითაც საქართველო გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში შეძლებს ჩართვასა და ამავდროულად გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა შეუძლიათ. ამასთან ობიექტური აუცილებლობაა საქართველო შემდეგი კრიტერიუმის ერთობლიობას უნდა აკმაყოფილებდეს:

- ❖ მენეჯმენტისა და კრიზისისული გარემოებების ეფექტიანი მართვის გამოცდილება;
- ❖ მაღალინტელექტუალური და იაფი ადამიანური რესურსი;
- ❖ საერთაშორისო რეიტინგი, ლიბერალური საინვესტიციო და სავაჭრო რეჟიმები;
- ❖ მზარდი ჰარმონიზაცია ევროკავშირთან, სხვა საერთაშორისო ნორმებთან და სტანდარტებთან;
- ❖ უხვი და იაფი განახლებადი რესურსების მაღალი პოტენციალი;
- ❖ ბიზნესის წარმოების სიმარტივე და გამჭვირვალობა;
- ❖ მიმზიდველი გეოპოლიტიკური მდებარეობა და ბუნებრივი გარემო;
- ❖ ღია ეკონომიკის პრინციპების აღიარება და ღია საზოგადოება;
- ❖ თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებების სიმრავლე და გლობალურ ეკონომიკებთან (ევროკავშირთან, ჩინეთთან, აშშ-თან, დსთ-თან, თურქეთთან, ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციის ქვეყნებთან და სხვა) მჭიდრო თანამშრომლობა

ეს უპირატესობები, გარკვეულწილად მიანიშნებენ, რომ აქცენტი უმჯობესია მატერიალური პროდუქციის წარმოებაზე გაკეთდეს, ვიდრე ინტელექტუალურ (ცოდნაზე-დაფუძნებულ) სერვისებზე, ვინაიდან მატერიალურ წარმოებას ხელს უწყობენ იაფი ენერგო და ადამიანური რესურსები, საქართველოს გლობალური იმიჯი, თავისუფალი ვაჭრობის საერთაშორისო ხელშეკრულებები და სხვა. საქართველოში დარგობრივი სტრუქტურა მრავალფეროვანია, მრავალი სეგმენტი ჯერ კიდევ ახალია და მცირე მასშტაბის. საჭიროა მოქნილი პოლიტიკის სწრაფად შემუშავების აუცილებლობა და ხუთი ძირითადი სეგმენტის გამორჩევა, რომელსაც მოკლე ვადაში მაქსიმალური შედეგის მოტანის პოტენციალი გააჩნია:

ფარმაცევტული და პირადი ჰიგიენის საშუალებები: ფარმაცევტულმა და პირადი ჰიგიენის საშუალებებმა 2019 წელს საქართველოს ექსპორტის 6% შეადგინა და ადგილობრივი მოხმარების იმპორტის მესამე უმსხვილეს კატეგორიაში მოხვდა სპილენძისა და ნავთობპროდუქტების შემდეგ. ადგილობრივი ინდუსტრია მოიცავს ადგილობრივი მწარმოებლების მზარდ და მრავალფეროვან ჯგუფს, რომლებიც სპეციალიზირებულნი არიან უპატენტო მედიკამენტების, მცენარეული მედიკამენტებისა და პარფიუმერული და კოსმეტიკური პროდუქტების წარმოებაში. საქართველოს აქვს გამოცდილება ფარმაცევტული კომპანიების მიერ ადგილობრივი ბაზრისთვის ლოგისტიკაში და ინფრასტრუქტურაში ინვესტირების კუთხით, დარგის განვითარებას ასევე ხელს უწყობს საქართველოს იმიჯი, როგორც ბიოფარმაცეუტიკის კვლევის და მკურნალობის ცენტრი.

COVID-19- მა ნოყიერი ნიადაგი შექმნა აღნიშნული დარგის განვითარებისთვის. პანდემიის განმავლობაში მოთხოვნა ფარმაცევტულ პროდუქციაზე შენარჩუნდა და სავარაუდოდ ეს ტენდენცია პანდემიის შემდგომაც გაგრძელდება, ვინაიდან გაიზრდება ყურადღება პირადი ჯანმრთელობისა და ჯანდაცვის სისტემების მიმართ.

გრძელვადიანი მოხმარების ელექტრონული ტექნიკა, ინსტრუმენტები და მოწყობილობები: ხანგრძლივი სარგებლობის ელექტრონული ტექნიკის, ინსტრუმენტების და მოწყობილობების წარმოება მოიცავს ინდუსტრიულ და საყოფაცხოვრებო ტექნიკასა და ელექტრონული კომპონენტების შემცველ მოწყობილობებს, გარდა მასშტაბზე დამოკიდებული სამომხმარებლო ტექნი-

კისა (მაგალითად მობილური ტელეფონი, ტელევიზორი). საქართველოში ამჟამად არსებული წარმოება მცირე მასშტაბისაა და დანაწევრებულია. აქტივობა სამი ძირითადი სეგმენტის გარშემო კონცენტრირდება, რომლებსაც COVID-ის შემდგომ ეტაპზე განვითარების პოტენციალი გააჩნიათ. ეს სეგმენტებია: სამედიცინო ტექნიკა და მოწყობილობები, ენერგო და ჰაერის გაგრილების დანადგარები, ტექნიკა და სატელეკომუნიკაციო დანადგარები. ყველა ამ სეგმენტის განვითარებას, ხელი შეეწყობა პანდემიის შემდგომ ჩამოყალიბებული ისეთი ტენდენციებით, როგორიცაა ჯანდაცვისადმი გაზრდილი ყურადღება, შენობების გაუმჯობესება ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო გარემოს შექმნის მიზნით. ამ სეგმენტში მოქმედი კომპანიების მხარდაჭერა DCFTA-ს მოთხოვნების დაკმაყოფილებაში, დაეხმარება მათ ჩაერთონ რეგიონული და გლობალური მიწოდების ჯაჭვებში.

საკვები და სასმელი პროდუქტები: სასმელები და ალკოჰოლური სასმელები უკვე წარმოადგენენ საქართველოს ერთ-ერთ უდიდეს საექსპორტო პროდუქციას და ადგილობრივი წარმოების სეგმენტებს, რომლებმაც 2019 წლის შიდა წარმოების ექსპორტის 20%-ს შეადგინეს. ქართული ღვინის მზარდი პოპულარობა და პანდემიის პერიოდში საკვები და სასმელი პროდუქტების მოხმარების დონის შენარჩუნება, საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ამ სეგმენტებს გაფართოების პოტენციალი აქვთ და მათი საშუალებით შესაძლებელია სხვა, შედარებით მცირე ზომის მზა და დამუშავებული საკვები პროდუქტების სეგმენტების განვითარება. საქართველოს თხილის სეგმენტი, უკვე კარგად არის ინტეგრირებული საერთაშორისო მიწოდების ჯაჭვებში. ამ სეგმენტის საშუალებით შესაძლებელია საერთაშორისო ბაზრებზე წვდომის გაზრდა და წარმოების პროცესის სხვადასხვა რგოლის საქართველოში განვითარება.

განვითარებულ დამუშავებული საკვების დარგს შეუძლია ხელი შეუწყოს ადგილობრივი სოფლის მეურნეობის განვითარებასაც, ვინაიდან გაიზრდება შიდა მოთხოვნა, გაუმჯობესდება მიწოდების ჯაჭვის ინფრასტრუქტურა და გაიხსნება რეგიონულ და საერთაშორისო ბაზრებზე წვდომის არხები. მოკლევადიან პერსპექტივაში, მნიშვნელოვანია ისეთი პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ბიზნესს ცვალებად გარემოსთან ადაპტაციაში დაეხმარება და ხელს შეუწყობს საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების დაკმაყოფილებაში, რაც, თავის მხრივ, რეგიონულ და საერთაშორისო ბაზრებზე დამკვიდრებას გააძლიერებს.

ავეჯი, ტექსტილი და ტანსაცმელი: ავეჯი, ტექსტილი და ტანსაცმელი წარმოადგენდა საქართველოს ერთ-ერთ ყველაზე სწრაფად მზარდ წარმოებასა და საექსპორტო სეგმენტს, ბოლო წლებში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისთვის წარმატებულ სამიზნეს და ერთ-ერთ ყველაზე დიდ საიმპორტო კატეგორიას. საქართველოს შეუძლია ეს პროდუქცია გამოიყენოს გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში შესაღწევად, სადაც პანდემიის შედეგად მიმდინარეობს ძირეული ცვლილებები და მწარმოებლები ცდილობენ მიწოდების ცენტრების დივერსიფიკაცია მოახდინონ და არ იყვნენ მხოლოდ ჩინეთსა და ინდოეთზე დამოკიდებულები. ძირითადი სამიზნე მაღალი ღირებულების ბრენდები და სპეციალიზებული სამოსის (პროფესიული უნიფორმა, სპორტული ტანსაცმელი) სეგმენტები უნდა იყოს, სადაც ადგილობრივ მწარმოებლებს წარმატებისთვის უკვე მიუღწევიათ. ასევე მნიშვნელოვანია ადგილობრივ ავეჯის და მწარმოებლებთან და მიმწოდებლებთან კავშირის გაღრმავება, რათა ხელი შეეწყოს სახლის და სამშენებლო ტექსტილის სეგმენტების განვითარებას. ზოგიერთმა ბიზნესმა ალღო აუღო ბაზარზე გაჩენილ ახალ შესაძლებლობებს, განსაკუთრებით სამოსის სეგმენტში, სადაც რამდენიმე მწარმოებელმა ნიღბების წარმოება და ექსპორტზე გატანა დაიწყო ევროპაში და აშშ-ში. თუმცა, დარგის ფრაგმენტაციის გათვალის-

წინებით, ბიზნესებს მხარდაჭერა დასჭირდებათ განვითარებისთვის და ბაზრის შესაძლებლობების იდენტიფიცირებისთვის საჭირო ფინანსური რესურსების მოძიებაში. სწორედ USAID-ის ეკონომიკური უსაფრთხოების პროგრამის მიერ მხარდაჭერილია ბიზნესების პროაქტიულ თანამშრომლობა, რათა შეძლონ ახალ ბაზრებზე გასვლა და სარგებლის მიღება.

სამშენებლო და საგზაო მასალების წარმოება: საქართველო მეზობელი სახელმწიფოების მხრიდან მკაცრი კონკურენციის პირობებში იმყოფება დაბალი ღირებულების სამშენებლო მასალების წარმოების მხრივ, ქვეყანაში არსებობს ადგილობრივი მწარმოებლების ნიშა, რომლებიც ადგილობრივ და საექსპორტო ბაზრებს ემსახურებიან სხვადასხვა სამშენებლო პროდუქციით და მასალებით, მათ შორის გზების მშენებლობისთვის საჭირო მასალებით და ბოჭკოთი, ხის მასალებით და მოწყობილობებით. ინვესტიციები ინფრასტრუქტურის სფეროში, როგორც ჩანს, ცენტრალურ როლს ასრულებს COVID-19-ის აღდგენის გეგმებში მთელს მსოფლიოში და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საქართველოშიც. რიგმა ევროპულმა ქვეყნებმა უკვე განაცხადეს, რომ გეგმავენ მილიარდობით ინვესტიციის განხორციელებას ინფრასტრუქტურის განვითარებაში, კერძოდ ევროკავშირის ინიციატივის "ახალი მწვანე გარიგების" მხარდასაჭერად, რომელსაც შეუძლია გაზარდოს მოთხოვნა ისეთ მასალებსა და ინფრასტრუქტურაზე, რომლებიც ხელს უწყობს მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებულ მიზნების შესრულებას. ადგილობრივი ბაზრის განვითარების და ზრდის ხელშესაწყობად, მნიშვნელოვანია საქართველოს და ქართული საწარმოების პოტენციალის წარმოჩენა ამ მიმართულებით. სამშენებლო და საგზაო მასალების წარმოების დარგში არსებული შესაძლებლობების მაქსიმალურად გამოსაყენებლად.

დასკვნა COVID-19 პანდემიით განპირობებულმა ეკონომიკურმა კრიზისმა ცხადყო, მიუხედავად ეკონომიკური აქტივობის შემცირებისა 2020-2021 წლებში, საქართველოში წარმოება ბევრად კარგად გაუმკლავდა სირთულეებს, ვიდრე მომსახურების სექტორი. მნიშვნელოვანია COVID-19-ის პანდემიის შედეგად წარმოშობილი შესაძლებლობის გამოყენება და ინვესტიციების დაბანდება საქართველოს ინდუსტრიული ბაზის გაფართოებაში და ინფრასტრუქტურაში, რათა საქართველოს ეკონომიკამ და ბიზნეს სექტორმა უკეთ შეძლოს მომავალი კრიზისების მართვა და რეგულაციები, საერთაშორისო ბაზრის მოთხოვნებთან ადაპტირება და მდგრადობის შენარჩუნება.

ქვეყნები, რომლებიც საქართველოს მსგავსად გლობალურ მიწოდების ჯაჭვში ადგილის მოსაპოვებლად იბრძვიან, ასევე მოუწევთ განვითარებულ ქვეყნებთან მძაფრი კონკურენცია. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ტენდენცია შეიძლება ყველა ინდუსტრიას თანაბრად არ შეეხოს, მაგრამ ისეთმა ბაზრებმა, როგორიც საქართველოა მეტი ძალისხმევა უნდა გაწიოს მაღალპოტენციური დარგებისა და ზემოთგანხილული სეგმენტების განვითარებით თავიანთი კონკურენტული უპირატესობების წარმოსაჩენად და გლობალურ მოწოდებათა ლოგისტიკურ ჯაჭვში ეფექტიანი ინტეგრირებისათვის.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს 2019-2020-2021 წლის მასალები;
2. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2020-2021 წლის სტატისტიკური მონაცემები;
3. USAID-ის ეკონომიკური მმართველობის პროგრამა, პოსტ-COVID-ის ეკონომიკური პოლიტიკა, 2020 31 აგვისტო;
4. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი, 2020 ;
5. მსოფლიო ინვესტირების ანგარიში, გაეროს კონფერენცია ვაჭრობასა და განვითარებაზე-UNCTAD, 2020;

COVID-19 Pandemic Trends and Georgia's Opportunities for Integration into the Global Supply Chain

Lali Khikhadze

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Associate Professor*

SUMMARY

The COVID-19 pandemic is a historic and unprecedented event for the world in terms of the development of the global crisis. The COVID-19 pandemic has severely damaged the world economy and global business, including Georgia's trading partners such as the European Union, Azerbaijan, Turkey, China, Russia, Ukraine, and others. The economic crisis and damage caused by the COVID-19 pandemic (the amount of losses and costs are currently underestimated and unaccounted for), both in the global economy and in Georgia, economic activity has slowed sharply and the positive results of recent years have been minimized. At the same time, Georgia's weakened external demand and the ensuing pandemic shock have limited the scope of the service sector, foreign direct investment and net exports at the local level.

Despite the global economic crisis, the challenges and difficulties posed by the pandemic may turned into real opportunities and accelerated development through proper management of market failures. Countries have given the opportunity to become the first performers of new opportunities in terms of doing business and reformers in terms of modernizing the current economic situation, while focusing on previously neglected issues.

At the same time, Georgia's weakened external demand and the ensuing pandemic shock have limited the scope of the service sector, foreign direct investment and net exports at the local level.

Countries that, like Georgia, are struggling to gain a foothold in the global supply chain will also have to compete fiercely with developed countries. While this trend may not apply to all industries equally,

At the same time, the global pandemic of COVID-19 has made it clear that the modern world has closely interconnected and integrated, which means that the world's problems need a global solution and effective management, But markets such as Georgia need to do more to develop their potential advantages by developing high-potential industries and segments above and to integrate effectively into the global call logistics chain.

***Keywords:** COVID-19 pandemic, Economic crisis, Global supply chain, Digital technologies, e-commerce, Business models.*